

047 [Ne pas s'occuper de la forme]

Vooraf

In het eerste nummer van het tijdschrift *Cercle et Carré* heeft de redactie korte opmerkingen van diverse kunstenaars geplaatst. Tussen deze opmerkingen bevindt zich ook een korte tekst van Mondriaan.

Cercle et Carré is in 1929 opgericht door Joaquín Torres-García¹ en Michel Seuphor². Er verschijnen slechts drie nummers: maart, april en juni 1930.

Bron

Vier bronnen zijn bekend van Mondriaans tekst: *[Ne pas s'occuper de la forme]*.

De eerste is een manuscript dat zich bevindt in Mondriaans nalatenschap³. In het vervolg van deze toelichting wordt dit manuscript naar de vindplaats '23a' genoemd. Manuscript '23a' bestaat uit één velletje ongelinieerd papier dat aan beide zijden is beschreven⁴. Op de voorzijde is een tekst geschreven, die begint met de woorden: 'Ne pas s'occuper de la forme et de la couleur [...]'. Op de achterzijde staat een zin gekrabbeld, die niets van doen heeft met de tekst op de voorzijde en elders in dit corpus is ondergebracht als 'verspreide notitie'⁵. De tekst op de voorzijde van manuscript '23a' is netjes geschreven, zonder doorhalingen of wijzigingen en onderaan ondertekend en gedagtekend: 'dec.'29', 'Piet Mondrian'. We beschouwen deze bron als authentiek, geautoriseerd en voltooid.

De tweede bron bevindt zich tussen de fotokopieën van de brieven aan Michel Seuphor⁶. In het vervolg van deze toelichting wordt dit manuscript aangeduid als manuscript 'Seuphor'. Manuscript 'Seuphor' bestaat eveneens uit één velletje papier en bevat exact dezelfde tekst als manuscript '23a' uit het Holtzman Deposit⁷. Ook op dit tweede manuscript staat een tekst die begint met de woorden 'Ne pas s'occuper de la forme et de la couleur [...]'. In de tekst echter zijn enkele woorden en zinsdelen onderstreept en de ondertekening en dagtekening zijn doorgehaald. Een ander verschil is, dat de zinnen op een andere wijze zijn afgebroken⁸. Vermoedelijk is manuscript '23a' het eerst geschreven en heeft Mondriaan de tekst daarna voor Seuphor overgeschreven en '23a' als 'kopie' bewaard. Op het manuscript 'Seuphor' staat een doorgehaalde vraag van Mondriaan: 'Je crois qu'en français on ne peut ~~parler~~ pas dire le physique. Alors il faut ajouter quelques mots, n'est pas? Mais le quel? Peut-être: la matière physique-naturelle?'. We beschouwen deze bron als geautoriseerd en voltooid.

De derde bron bevindt in het Henkels-archief⁹. In het vervolg aangeduid als manuscript 'Henkels'. Manuscript 'Henkels' is een fotokopie van een vel papier¹⁰ waarop aan de ene zijde de tekst *[Ne pas s'occuper de la forme]* is geschreven en op de andere zijde drie schetsen van schilderijen te zien zijn, met daarbij enkele aantekeningen over de compositie¹¹. Herbert Henkels vermeldt niet waar het originele manuscript zich bevindt. De tekst van *[Ne pas s'occuper de la forme]* van het 'Henkels'-manuscript verschilt niet van de twee andere manuscripten, maar is wel weer op een andere manier opgeschreven dan de andere twee. We beschouwen deze bron als geautoriseerd en voltooid.

De vierde bron is de publicatie van *[Ne pas s'occuper de la forme]* in het maartnummer (1930) van het tijdschrift *Cercle et Carré*. We beschouwen deze bron als authentiek, geautoriseerd en voltooid.

De tekst van de bronnen '23a', 'Seuphor', 'Henkels' en de publicatie is identiek.

Basistekst en leestekst

Basis voor de gepresenteerde leestekst is de publicatie van het manuscript in *Cercle et Carré*, hoewel de tekst van de drie manuscripten en de publicatie niet van elkaar verschillen.

¹ Joaquín Torres-García (1874-1949), Uruguayaans kunstenaar.

² Michel Seuphor (pseud. van Fernand Berckelaers) (1901-1999), Belgisch/Frans kunstenaar, biograaf van Mondriaan.

³ Holtzman Deposit: Box 1, Folder 23a. (Digital Appendix: Supplements 047-1 - [no title] (manuscript 23a).)

⁴ Afmeting: ca. 10½ x 12½ cm.

⁵ In dit corpus opgenomen bij 047a.

⁶ RKD-MCP – 75.

⁷ Een nauwkeuriger bronbeschrijving is niet mogelijk, omdat alleen de fotokopie beschikbaar is.

⁸ Digital Appendix: Supplements 047-2 - [no title] (manuscript Seuphor).

⁹ Archief Herbert Henkels, archiefmap 187; RKD Den Haag. (Herbert Henkels (1940-2002), conservator Haags Gemeentemuseum.)

¹⁰ Een nauwkeuriger bronbeschrijving is niet mogelijk, omdat alleen de fotokopie beschikbaar is.

¹¹ Digital Appendix: Supplements 047-3 – [no title] (manuscript Henkels).

Titel

De teksten van de drie manuscripten hebben van Mondriaan geen titel gekregen. Als titel voor deze tekst is gekozen voor de eerste woorden: 'Ne pas s'occuper de la forme [...]'. De fictieve titel van de leestekst is: [*Ne pas s'occuper de la forme*].

Datering en ondertekening

Op twee manuscripten ('23a' en 'Seuphor') heeft Mondriaan de tekst gedateerd met 'dec.'29'. De datering van de gepresenteerde is tekst: december 1929¹².

Op één manuscript ('23a') is de ondertekening blijven staan: 'Piet Mondrian'. Op het andere manuscript ('Seuphor') is de ondertekening doorgehaald en boven de tekst geplaatst: 'Piet Mondrian:'.

Ontstaan en publicatie

Vermoedelijk heeft Michel Seuphor aan diverse kunstenaars gevraagd om iets te schrijven voor zijn nieuwe tijdschrift *Cercle et Carré*¹³. In ieder geval blijkt uit een brief van Mondriaan aan zijn vriend dat hij voldoet aan diens verzoek door hem 'quelques lignes' te sturen. De bewuste brief aan Seuphor is niet gedateerd, maar door de datering van Mondriaans bijlage die met deze brief meegestuurd wordt, kan de brief gedateerd worden op 'december 1929'¹⁴.

Mondriaan schrijft in de brief (december 1929)¹⁵: 'Cher Nant, voici quelques lignes qui, pour moi, expriment ma conception. Est ce que c'est clair et assez français? Si non je serais content si tu veux le rectifier et m'envoyer ou passer chez moi si tu en trouve le temps. [...] Enfin je voudrais te rappeler que je ne fais pas partie d'un group, quelconque, si l'on me le demande je donne des articles et j'expose des tableaux et cela partout'.

Mondriaans korte tekst [*Ne pas s'occuper de la forme*] verschijnt in het eerste nummer van *Cercle et Carré*¹⁶ tussen de bijdragen van andere inzenders¹⁷.

Sleutelwoorden

Met een aantal kenschetsende woorden (in alfabetische volgorde) geven we aan wat er in *De Zuiver Abstracte Kunst* besproken wordt. Van de zogenoemde specifieke en soms minder specifieke Mondriaanwoorden wordt een verklarende omschrijving gegeven in het 'Sleutelwoordenregister'¹⁸. De in dit register verduidelijkte sleutelwoorden zijn hieronder cursief weergegeven.

Sleutelwoorden: *équilibre, nouvelle mentalité, (la) nouvelle plastique*.

Schilderijen ontstaan tijdens schrijfperiode

Seuphor zal aan Mondriaan gevraagd hebben iets te schrijven voor zijn nieuwe tijdschrift *Cercle et Carré*. Mondriaan stuurt Seuphor 'quelques lignes' (december 1929). Vermoedelijk heeft Mondriaan ook in december 1929 de korte tekst [*Ne pas s'occuper de la forme*] geschreven. Volgens de Catalogue Raisonné heeft Mondriaan in 1929 elf schilderijen vervaardigd: B206-B216¹⁹. Hij zal tijdens de periode van het schrijven aan [*Ne pas s'occuper de la forme*] met één of meer van deze schilderijen bezig zijn geweest.

¹² In december 1929 woont Mondriaan in Parijs, 26 Rue du Départ.

¹³ *Cercle et Carré*, een vereniging van abstract werkende kunstenaars, opgericht door Seuphor en Torres-García; het eerste nummer van het gelijknamige tijdschrift verschijnt op 15 maart 1930.

¹⁴ Volgens Joosten vóór 22 december 1929 (CRII: 144).

¹⁵ Vindplaats brieven aan Seuphor: RKD-MCP – 75.

¹⁶ *Cercle et Carré*, no. 1, 15 maart 1930: z.p.

¹⁷ Onder anderen: Hans Arp, Friedrich Vordemberge-Gildewart, César Domela, Louis Hoijack.

¹⁸ Digital Appendix: Documentation - Mondrian Vocabulary Explained.

¹⁹ CRII: 343-350.